

радикальная перестройка отношений и предпринимательского сектора в финансово-кредитной сфере; активизация усилий государства в стимулировании выработки инноваций предпринимательским сектором и осуществлении инновационного прорыва в экономике Украины и изменение формальной, декларативной борьбы с коррупцией и теневой экономикой на действенные и реальные механизмы устранения вне рыночных форм воздействия на экономику в целом, и предпринимательство в частности.

Ключевые слова: государство, предпринимательский сектор, государственное регулирование предпринимательства, особенности государственного регулирования предпринимательства, приоритеты государственного регулирования предпринимательства.

Bila I. S. Priorities of state regulation of business in modern conditions in Ukraine.

The paper defines the priorities of state regulation of business in modern conditions in Ukraine. The author argues that the available features of state regulation of business in Ukraine - the failures and shortcomings fixed at the state level the concept of state regulation of business; deformation in the development of big business and focus on the formal development of the middle and small businesses - are responsible for the increased efforts of the state. The main priority actions of the state in modern conditions should be: a radical restructuring of the relationship and the business sector in the financial sphere; revitalization efforts of the state in promoting development of innovation business sector and the implementation of an innovative breakthrough in the ukrainian economy and changes in formal, declarative fight against corruption and the shadow economy in the effective and real mechanisms to eliminate non-market forms of influence on the economy in general and business in particular.

Keywords: government, the business sector, government regulation of business, especially state regulation of business, the priorities of state regulation of business.

УДК 331.522.4

Сандугей В. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

**НАПРЯМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВПЛИВУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ
НА УКРАЇНСЬКИЙ РИНОК ПРАЦІ**

Стаття присвячена дослідженню наслідків впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці, вивченню можливостей регулювання цього впливу.

Ключові слова: ринок праці, глобалізація, трудова міграція, інформаційно-комунікаційні технології, телеробота, інвестування, інфраструктура ринку праці.

XXI сторіччя знаменується тим, що значно посилюється взаємозалежність країн, включаючи їхню економіку, соціальну сферу, екологію, культуру. Ця взаємозалежність і взаємопроникнення, які одержали назву “глобалізація”, дедалі більше визначають стан і напрями розвитку країни. Особливістю глобалізаційних процесів є те, що країни світу існують не ізольовано одна від одної, а характеризуються взаємопроникненням у різні сфери господарського життя. Найбільшу загрозу глобалізація становить для країн що розвиваються, адже саме вони відчувають гостру нестачу людського капіталу, інституцій, господарської інфраструктури, економічних рішень, необхідних для реалізації певних можливостей. Крім того, глобалізація підсилює існуючу глибоку диференціацію в продуктивності праці, доходах, матеріальному добробуті, що зашкоджує рівності можливостей

працівників різних країн на ринку праці. Більше того, як зазначають експерти МОП, навіть в умовах стрімкого економічного зростання у світі зберігається серйозна занепокоєність щодо перспектив створення гідних робочих місць і подальшого скорочення чисельності працюючих.

Економічна глобалізація серед загальносвітових тенденцій на сьогодні є найбільш істотною і визначальною щодо перспектив якісно нових змін на ринку праці. Саме тому, даній проблематиці присвячено багато наукових праць, зокрема, проблемою сутності та впливу глобалізації на різні сфери життя суспільства займалися такі вітчизняні та іноземні вчені: О. Білорус, А. Гальчинський, В. Новицький, А. Філіпенко, Дж. Бхагваті, Д. Белл, З.Бжезинський, В. Колесов, М. Сімаї, Дж. Стігліц, О. Уткін та ін. Дослідження суті ринку праці в різні часи висвітлені у працях багатьох фахівців у галузі економіки зарубіжних вчених, зокрема: Ф. Кене, Т. Мальтуса, К. Маркса, У. Петті, Д. Рікардо, А. Сміта, Ж. Сімонді. Основні положення державного регулювання ринку праці викладені в працях Дж. Гелбрейта, Дж. М. Кейнса, А. Маршалла, А. Ойкена, А. Пігу, П. Самуельсона, Р. Солоу, М. Фрідмена, А. Філіпса. Фундаментальні положення нової концепції зайнятості, підходи до аналізу місця, ролі та методів державного регулювання ринку праці в умовах трансформаційної економіки викладено у працях Д. Богині, В. Брича, А. Колота, Е. Лібанової, Л. Лісогор, Ю. Маршавіна, В. Онікієнка, І. Петрової, В. Петюха та інших вчених.

Мета статті полягає у дослідженні напрямів регулювання впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці з метою підвищення ефективності його функціонування.

Прояви впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці через поширення інформаційно-комунікаційних технологій, трудову міграцію робочої сили, іноземне інвестування та діяльність іноземних компаній, участь у ЄС та інтеграцію у європейський освітній простір характеризуються позитивними та негативними наслідками. У зв'язку із цим, необхідним вважається вжиття заходів щодо регулювання впливу глобалізації на ринок праці в Україні.

Першим напрямом регулювання впливу глобалізації на ринок праці є розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій. Не зважаючи на загалом позитивний вплив поширення інформаційно-комунікаційних технологій на соціально-трудова сферу та їх стрімке поширення у країнах світу, Україна поки що тільки починає здійснювати перехід до інформаційного суспільства. За словами президента Національної академії державного управління при Президентові України, інформаційне суспільство є метою розвитку людства, оскільки саме воно забезпечує прогрес та стабільність, створює глобальний інформаційний простір, здатний продукувати нову якість життя. Проте, у 2011 році, що оголошений в країні Роком освіти та інформаційного суспільства, мети не було досягнуто. На думку заступника голови Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації Андрія Шевченка, в Україні здебільшого склалася ворожа система до будь-яких новацій у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. “Допоки ми пишемо плани та стратегії, світ дедалі більше починає розуміти: інформатизація – це не лише конкурентоспроможність, це виживання тієї чи іншої країни” [3, с. 8].

За словами учасників “Днів інформаційного суспільства – 2012” причинами низьких темпів поширення інформаційно-комунікаційних технологій в Україні є: інертність вітчизняного суспільства, занадто мала (9,1%) частка користувачів

Інтернету, слабкі законодавча база та урядова підтримка. На шляху до інформаційного суспільства важливим було створення Державним агентством з інвестицій та управління Національного проекту “Відкритий світ”, що передбачає суцільну комп’ютеризацію вітчизняних шкіл та інших освітніх закладів за умов співфінансування держави і бізнесу. За словами авторів проекту: “... кожна вкладена гривня через 10 років принесе дві гривні прибутку, створить той людський капітал, який і стане потужним чинником розвитку національного інформаційного суспільства. Вітчизняний бізнес також не може стояти осторонь, хоча б з огляду на те, що до 2015 року 90% робочих місць у країнах ЄС потребуватимуть певних навичок із ІТ-технологій [3, с. 10].

Що стосується нових форм зайнятості з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (телеробота), то поки що в Україні ця форма зайнятості не набула офіційного статусу та суспільного визнання, проте у європейських країнах темпи її розповсюдження є дуже високими – частка потенційно дистанційно зайнятих працівників складає від 10% до 22% загальної кількості зайнятих [2, с. 6]. У сучасних умовах розвитку економіки використання телероботи в Україні є актуальним, тому що цей вид праці дозволяє підвищувати рівень якості товарів та послуг за рахунок підвищення продуктивності праці. Телеробота також сприяє підвищенню задоволеності робітників своїм робочим місцем та найбільш повній реалізації соціально-особистісних потреб. Упровадження та поширення телероботи в Україні допоможе вирішити багато економічних, соціальних і транспортних проблем. Також використання телероботи сприятиме залученню до активного життя людей із обмеженими можливостями – інвалідів, людей, які доглядають за хворими та літніми батьками тощо.

Для української практики може бути корисним довід іноземних країн щодо можливості ефективного використання дистанційних форм зайнятості за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Наприклад, італійська компанія Telecom надала можливість персоналу семи своїх довідкових бюро працювати вдома, забезпечивши їх персональними комп’ютерами, модемами, факсами та телефонами. В Ірландії співробітники агенції з резервування місць у готелях, розташовані в місті Кірк, приймають дзвінки сімома європейськими мовами із 16 країн. Авіакомпанія SwissAir розмістила в Бомбеї (Індія) свою філію, у якій 370 службовців стежать за комп’ютерною обробкою запитів, а також за інформацією про кількість квитків і схеми знижок. У Великобританії на кінець 2009 року, 12,8% працівників (3,7 млн осіб) постійно працювали вдома, а ще 20% працювали вдома як мінімум 3 дні на тиждень [5]. Норвегія прагне досягти не лише розповсюдження телероботи, але й тотальної інформатизації всього суспільства, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життєдіяльності людини, ефективної організації співпраці всіх учасників процесу інноваційного соціально-економічного й науково-технічного розвитку [1, с. 144]. Для цього, керуючись Окінавською Хартією глобального інформаційного суспільства, підписаною країнами “великої вісімки” 22 липня 2000 року, країна розробила власну програму дій.

Американські науковці В. Хувз, В. Б. Корт та С. Робінсон у своєму дослідженні дійшли висновку, що темпи розповсюдження телероботи залежать від мотивації трьох основних рівнів суспільства: індивідів, організацій та держави [4, с. 20]. У таблиці 1 наведено основні мотиви використання телероботи для кожного із цих рівнів.

Основні мотиви використання телероботи на трьох рівнях суспільства

Індивіди	Організації	Держава
Гнучкість робочого графіку Зосереджена робоча атмосфера	Близькість до ринку праці	Створення робочих місць для специфічних груп населення (інвалідів, жінок з малими дітьми та ін.)
Посадження роботи з побутовими потребами	Скорочення витрат на аренду офісів	Створення умов для регіонального розвитку
Скорочення маятникової міграції (щоденних поїздок на роботу з передмістя та в зворотному напрямку)	Збільшення можливостей наймання персоналу	Зменшення навантаження на дорогах країни (зменшення скупчення транспорту)

Джерело: [4, с. 20].

Для ефективного використання можливостей телероботи в Україні необхідно також враховувати певні умови. Зокрема, перша умова полягає в тому, що працівники повинні мати кваліфікацію, що користується підвищеним попитом, і розвинуті навички роботи в електронній мережі. У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне на базі центрів зайнятості організувати навчальні курси та курси з підвищення кваліфікації саме у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволило б багатьом безробітним, особливо з депресивних регіонів країни, знайти роботу. Важливим є створення місцевими громадами в депресивних регіонах свого докладного профілю в інформаційному просторі мережі для генерації можливостей телероботи для своїх мешканців. Це сприяло б створенню позитивного іміджу тих чи інших територій та їх інтелектуального потенціалу й формувало б попит на кваліфіковану робочу силу, яка здатна працювати в режимі телероботи.

Крім того, зауважимо, що в Україні не спостерігається швидкого збільшення кількості віртуальних підприємств, яке спостерігається на Заході. На наш погляд, це зумовлено такими причинами: значна частина населення в Україні не має достатню кількість коштів, щоб випробувати переваги нових можливостей здійснювати покупки через інтернет; обслуговування споживачів через інтернет з попереднім замовленням товарів є принципово новим для нашого населення, відсутній досвід торгівлі за каталогами; незадовільність телекомунікаційної інфраструктури України (необхідність сучасних каналів зв'язку для організації телеконференцій у віртуальних організаціях); відсутність відповідної законодавчої бази.

Вивчення міжнародного досвіду створення віртуальних підприємств, ефективного застосування телероботи та його використання на ринку праці України зможе сприяти не лише розширенню національного ринку праці, але й дозволить національній економіці брати активну участь у міжнародному технічному розподілі праці та найбільш повно використовувати переваги від використання телероботи. Тому можна очікувати, що найближчим часом в Україні буде розроблено необхідне правове забезпечення, ефективна система регулювання та захисту інтересів усіх учасників сучасних віртуальних трудових відносин.

Наступним напрямом регулювання впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці є *забезпечення мобільності вітчизняної робочої сили*. Дослідження сучасної міграційної ситуації в Україні дозволяє припустити, що вплив глобалізації на

вітчизняний ринок праці є скоріше негативним, аніж позитивним. Поширення глобалізаційних процесів зумовлює вільний обмін робочою силою між країнами, у зв'язку з цим важливого значення набувають питання, пов'язані з підвищенням мобільності робочої сили з урахування національних інтересів, особливо це набуває актуальності в умовах переходу України до інноваційної моделі розвитку економіки.

З метою оптимізації мобільності робочої сили, на нашу думку, варто здійснити регулювання у напрямку вдосконалення *міграційної політики та міграційного законодавства*, зокрема, необхідною вбачається нами розробка такої політики регулювання міграції як в сфері експорту, так і імпорту робочої сили, що забезпечувало б захист національних інтересів України в умовах входження до світового ринку праці. З цією метою варто використати міжнародний досвід регулювання трудової міграції з урахуванням політики МОП, зокрема: реалізація права громадян на свободу переміщення, сприяння скороченню безробіття і покращенню ситуації на національних ринках праці, у тому числі отримання освіти за кордоном чи підвищення кваліфікації, що відповідають поточним і перспективним інтересам держави; запобігання впливу висококваліфікованих кадрів за кордон; забезпечення поворотного характеру міграції; захист прав і інтересів працюючих мігрантів у країнах перебування; надходження в країну валютних коштів від працюючих мігрантів і сприяння тим самим поліпшенню її фінансово-економічного становища, залучення в країну висококваліфікованої іноземної робочої сили; розробка механізму статистичного, методичного та інформаційного забезпечення міжнародної трудової міграції.

У зв'язку із зазначеним, насамперед заходи держави мають бути спрямовані на: створення умов для скорочення трудової міграції за кордон; захист прав громадян, які працюють за кордоном та заохочення повернення мігрантів на батьківщину шляхом максимального використання результатів трудової міграції в інтересах розвитку.

Ще одним пріоритетним напрямом забезпечення мобільності робочої сили, на нашу думку, є *підвищення ефективності функціонування інфраструктури ринку праці*. У цьому напрямку варто створити спеціалізовані біржі праці, що займалися б питаннями посередництва з наймання українських громадян на роботу за кордоном, що брали б на себе функцію підбору робочих місць, укладання контрактів, гарантували б додержання угод стороною, що приймає. Крім того, вважається за необхідне проводити контроль за діяльністю фірм-вербувальників, що значною мірою запобігало б загрозі українським трудовим мігрантам опинитися у безправному становищі за кордоном та відкрити у країнах, де працює найбільша частка українських заробітчанин, у т. ч. нелегально, центрів із нагляду за умовами їх зайнятості. До того ж важливим є розвиток інституту ліцензування господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні громадян України за кордоном.

Одним із запропонованих нами напрямів підвищення мобільності вітчизняної робочої сили та зменшення обсягів зовнішньої трудової міграції є *забезпечення умов внутрішньодержавної міграції як альтернативи зовнішній*, що може бути здійснене за умов:

- стимулювання розвитку підприємництва, зокрема, у реальному секторі економіки, що сприятиме створенню робочих місць;
- забезпечення можливостей продуктивної зайнятості, прийнятних побутових

умов життя, можливості оренди житла, рівного доступу до освіти, інформації, якісного медичного обслуговування мешканцям усіх територій України;

– формування місткого і привабливого внутрішнього ринку праці, посилення мотивації до легальної зайнятості;

– створення умов для подолання тенденцій виїзду висококваліфікованих фахівців за кордон на низькокваліфіковані роботи шляхом розробки науково обґрунтованого механізму визначення оплати праці, який би передбачав винагороду в залежності від посади, здібностей, результатів праці, кваліфікації, забезпечував потреби фахівців та скорочував розрив у оплаті праці у порівнянні з розвинутими країнами;

– формування попиту на робочу силу у трудонадлишкових регіонах країни шляхом створення виробництв, діяльність яких не пов'язана з наявністю природних ресурсів (швейні фабрики тощо.)

– здійснення заходів щодо розвитку соціальної, транспортної та ринкової інфраструктури в регіонах.

Наступним напрямом регулювання впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці є підвищення позитивного впливу *іноземного інвестування та функціонування іноземних компаній* на території України.

Система регулювання сфери іноземного інвестування сформувалась в Україні під безпосереднім впливом тих конкретних історичних умов, що характеризувався трансформаційним періодом. В результаті в країні виник досить специфічний механізм допуску іноземних інвесторів в економіку.

Легальну частину його становить формальна інституційна система – правове поле, яке зовнішньо відповідає розхожим ліберальним світовим стандартам. Однак, вона мало використовується для потреб реального управління економікою. Діюча система правового регулювання доступу іноземних інвестицій в Україну, в основному, сформувалась до 2000 р., і за останні роки фактично не зазнала змін. Базовим нормативним документом, що визначає основні параметри правового поля стосовно іноземних інвестицій, є Закон України “Про режим іноземного інвестування”, прийнятий у березні 1996 року.

В цілому, існуюча система законодавчого регулювання допуску іноземних інвестицій в українську економіку формально за своїми принципами не суперечить прийнятим у світі стандартам для країн з ринковою економікою. Вітчизняне законодавство проголошує гарантії та вільний доступ іноземних інвестицій в країну. У повній відповідності до прийнятих стандартів українське законодавство допускає встановлення обмежень і заборон для іноземного інвестування тільки за одним параметром – “потреби національної безпеки”. Зовнішньо відповідає світовим ліберальним стандартам і набір інструментів, передбачений Законом для здійснення регуляторної функції держави.

Однак, практика залучення іноземних інвестицій в Україну характеризується і негативними наслідками, зокрема існує критична залежність національної економіки від кон'юнктури зовнішніх ринків та небезпечно для економічної незалежності України зростання частки іноземного капіталу у стратегічних галузях економіки, що ставить під загрозу економічну безпеку держави, призводить до галузевих диспропорцій та не відповідає стратегічній меті України – переходу до інноваційного розвитку економіки. Тоді як модернізація української економіки потребує потужних

зовнішніх інвестицій, причому більшого значення мають прямі, а не портфельні.

Що стосується діяльності іноземних компаній, то державна політика стосовно ТНК має спрямовуватись на регулювання діяльності транснаціональних корпорацій для досягнення національних інтересів та захист інтересів працюючих на даних підприємствах. Для України корисним може бути досвід Західної Європи, де підприємства транснаціональних корпорацій інтегруються (асимілюються) в існуючі національні системи колективно-договірного регулювання трудових відносин. Якщо філії зіштовхуються із такими вимогами профспілок, що не відповідають економічним інтересам їх материнської компанії, діяльність в цій країні згортається.

Європейський напрям інтеграції України вимагає вжиття заходів щодо забезпечення позитивних наслідків його впливу для національного ринку праці. Партнерство з країнами ЄС є чітко визначеним курсом подальшого розвитку України. Поглиблення зони вільної торгавлі між Українами ЄС та Україною матиме загалом позитивний вплив на ринок праці, однак в деяких секторах (сільське господарство та вуглевидобування) спостерігатиметься скорочення робочих місць. Особливо позитивні наслідки очікуються для фінансового та транспортного секторів. Продуктивність праці через посилення конкуренції буде підвищуватися в усіх секторах, крім того буде стимулюватись зміна характеру пропонованих вакансій: реструктуризація та модернізація підвищать попит на працівників, які можуть обслуговувати високотехнологічні процеси. Вирівнювання конкурентних умов, удосконалення законодавства з держаних закупівель і покращення загального інвестиційного клімату також стимулюватиме збільшення можливостей для ведення підприємництва, що очевидно також поліпшуватиме ситуацію на ринку праці.

Отже, до основних переваг євроінтеграції для українського ринку праці відносяться: приведення у відповідність трудового законодавства України до вимог ЄС; розвиток системи робочих місць у кількісному та якісному вимірах; приязливий інвестиційний клімат та ділове середовище; підвищення продуктивності праці; підвищення рівня конкурентоспроможності робочої сили; запровадження нової корпоративної культури; підвищення стандартів якості життя населення.

Останнім із напрямів регулювання впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці вважаємо *підвищення ефективності входження у світовий освітній простір*. Зважаючи на значну кількість недоліків у вищій освіті, в тому числі й у поєднанні з переходом до кредитно-модульної системи навчання, необхідно вжити заходів, спрямованих на підвищення ефективності входження у світовий освітній простір, що кореспондується із стратегічною метою входження до європейської спільноти.

Попри позитивні тенденції реформування освіти в Україні, відчувається істотний дисбаланс між рівнем та якістю освітніх послуг та вимогами ринку праці. Скорочення підготовки інженерно-технічних кадрів та застаріла лабораторна база технічних університетів знизило конкурентоспроможність молодих фахівців на промисловому ринку праці порівняно з європейськими спеціалістами. Україна також втратила переваги в математичній підготовці, без чого не можливо працевлаштування за кордоном. До того ж, демографічні процеси в Україні призводять до того, що чисельність випускників вищих навчальних закладів впродовж 2011–2016 років буде постійно скорочуватись, що буде поступово підвищувати напруженість на ринку праці.

У зв'язку із зазначеним, першочерговими напрямками підвищення ефективності входження у світовий освітній простір вважаємо: розробку чітко визначеної широкомасштабної стратегії системної модернізації всієї системи освіти та створення системи моніторингу якості освіти, яка відповідає стандартам ЄС, потребам ринкової економіки, внутрішнього розвитку держави та суспільства; законодавчо підсилені умови для сприяння працевлаштуванню українських випускників в європейських країнах та міжнародній конкурентоспроможності системи вищої освіти України; забезпечення мобільності через усунення перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування; розробити та законодавчо урегулювати процедуру контролю якості та акредитації, а також посилення міжнародної конкурентоспроможності випускників вищої школи України.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, першочерговими напрямками забезпечення позитивного впливу глобалізації на вітчизняний ринок праці є поширення і розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, забезпечення мобільності робочої сили, забезпечення ефективності використання іноземних інвестицій в Україні, спрямування діяльності іноземних компаній на території країни з урахуванням національних інтересів та у відповідності з переходом України до інноваційної моделі розвитку, максимізація вигод для національного ринку праці від участі України у поглибленій зоні вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу.

Використані джерела:

1. Кобринь Т. С. Норвезькі фіорди інформаційно-комунікаційних технологій / Т. С. Кобринь // Політологія. Грані. – 2009. – № 4 (66). – С. 139-144.
2. Моторна І. Дистанційна зайнятість в умовах глобалізації економіки та соціально-економічні вигоди від її використання / І. Моторна // Україна: аспекти праці. – 2008. – № 3. – С. 6-12.
3. Нагребецька І. Уряд без паперів? Можливо! / І. Нагребецька // Урядовий кур'єр. – 2012. – № 12. – С. 8-9.
4. Korte W. B. Telework. Penetration, Potential and Practice in Europe / W. B. Korte, R. Wynne. – IOS Press. Amsterdam, Netherlands, 1996. – 309 p.
5. New figures on working fromhome – Europe's leading website for smarter working [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.flexibility.co.uk/flexwork/location/homeworking-statistics-2009.htm>. (12.04.2013). – Назва з екрану.

Сандугей В. В. Направлення регулювання впливння глобалізації на український ринок труда.

Стаття посвячена дослідженню наслідків впливння глобалізації на внутрішній ринок труда, дослідженню можливостей регулювання цього впливння.

Ключевые слова: рынок труда, глобализация, трудовая миграция, информационно-коммуникационные технологии, телеработа, инвестирования, инфраструктура рынка труда.

Sanduhey V. V. Areas of regulation impact of globalization in ukrainian labour market.

The article is devoted to the problems of globalization on the domestic labor market trends study regulation of globalization on the domestic labor market..

Keywords: labor market, globalization, migration, ICT, Teleworking, investment, infrastructure, labor market.